

Rasathane

Uzayda bulunan cisimleri incelemeye elverişli teleskop ve diğer yardımcı âletlerle donatılmış kubbesi açık özel binâ. Binânın üzerindeki kubbe döner tertibâtlı olup, eksenini etrafında 360° döner. Kubbenin üst orta kısmında boydan boya yarık şeklinde açıklık vardır. Bu yarık bir perde ile kapalı olup, gerektiği kadar açılabilir özelliktedir. Teleskop bu açıklıktan gökyüzüne doğru yöneltilir.

Rasathânelerin târihi Bâbil, Eski Yunan ve Mısır medeniyetlerine kadar uzanır. Bu devirlerde rasathânelere önem verilmesi dînî törenlerin ve ibâdetlerin zamâna bağlı olmasından ileri gelmektedir. Sonradan bozulup sapık dinler hâline dönmelerine rağmen, zamana bağlı olarak ibâdetlerin mevcûdiyeti, aslında bu medeniyetteki insanlara peygamberlerin geldiğine işâret etmektedir.

İlim târihinde müessese olarak arzu edilen şekliyle ilk rasathâne, İslâm dünyasında görülür. Rasathâneleri İslâm medeniyeti ortaya koyup geliştirmiş, dünyâ kültür ve medeniyetine sunmuş, bu yolun öncülüğünü, kılavuzluğunu yapmıştır. 829 senesinde Halîfe El-Me'mun Bağdat'ta astronomi rasathânesi kurdu. 877 senesinde ise El-Battanî kurduğu rasathâne astronomi tabloları hazırladı ve ekinoks açılarını hassas bir şekilde yeniden hesap etti.

Horasan ve Mâverâünnehr Hükümdârı Uluğ Bey tarafından yaptırılan Semerkant Rasathânesinde, devrin ünlü astronomları çalışmışlardır. Bursalı Kâdızâde Rûmî (1337-1430), Gıyâsüddîn Cemşit (ölm. 1429), Ali Kuşçu (ölm. 1474) bunlardandır. Bu astronomların yaptıkları çalışmalar sonucu 1449 yılında, son kısmı Uluğ Bey tarafından tamamlanan, Uluğ Bey Zîc'i olarak tanınan eser hazırlandı. Bu eser uzun yıllar batı rasathânelerinde temel kitap olarak kullanıldı. 8. yüzyıl ile 17. yüzyıl arasındaki İslâm rasathâneleri akademik nitelik taşıyor, ekserisinde asrını aşacak tarzda öğretim ve araştırma faaliyetleri yapıyordu.

Kısaca bu bilgilerden anlaşılıyor ki, gerçek ve modern anlamı rasathâneler ferdî kuruluş olarak İslâm dünyasında doğmuş ve büyük gelişme devreleri geçirmiştir. İslâm dünyası âlimlerinin ilk iltifat ettikleri ilim astronomidir. Diğer ilimler içinde astronomiye çok büyük önem vermelerinin esas sebebi: Allahü teâlânın Kur'ân-ı kerîmin birçok yerinde meâlen; "Yerleri, gökleri, canlıları, cansızları ve kendinizi inceleyiniz, gördüklerinizin içini özünü araştırınız, bütün bunlarda yerleştirmiş olduğum kuvvetimi, kudretimi, büyüklüğümü ve hâkimiyetimi bulunuz, görünüz, anlayınız!" buyurmasıdır.

İmâm-ı Gazâlî de; "Astronomi ve anatomi bilmeyen Allahü teâlâyı tanıyamaz." demiştir.

Kaynak: Yeni Rehber Ansiklopedisi